

Отже, шлюбне життя чотирьох дочок Станіслава Потоцького виявилось непростим. Будучи представницями аристократичного роду, свої пари вони здобували з такого ж кола. Але заможність і впливовість не гарантували їм спокійного гармонійного сімейного життя, швидше, навпаки. На наш погляд, доволі високу шлюбну активність цих аристократок можна пояснити конфліктом між традиціоналістськими нормами суспільства та паростками прагнення свободи з боку жінки, що є виявом модернізаційного процесу.

Аннотация. В данном исследовании проанализировано брачное поведение представительниц одного поколения рода Потоцких, жизнь которого пришлась на XIX в. Погружение в проблему межличностных отношений будет способствовать лучшему пониманию сущности аристократии польского происхождения в имперском пространстве. Целью является прослеживание брачного поведения дочерей графа Станислава Потоцкого. Исследование осуществлено с применением методов анализа и синтеза, конструирования, обобщения, историко-сравнительного, историко-генетического. Брачную активность женщин Потоцких можно объяснить конфликтом между традиционалистскими нормами общества и ростками стремления к свободе со стороны женщины.

Ключевые слова: род Потоцких, аристократы, брачные связи.

Abstract. This study analyzes the marital behavior of representatives of one generation of the Potocki family, whose life fell on the 19th century. Immersion in the problem of interpersonal relations will contribute to a better understanding of the essence of the aristocracy of Polish origin in the imperial space. The aim is to trace the marriage behavior of the daughters of Count Stanislav Pototsky. The study was carried out using the methods of analysis and synthesis, construction, generalization, historical-comparative, historical-genetic. The marriage activity of Potocki women can be explained by the conflict between the traditionalist norms of society and the sprouts of the desire for freedom on the part of women.

Key words: Potocki family, aristocrats, marriages.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Кривошея І., Кривошея І. Родинна хроніка: генеалогічні та історико-красознавчі нариси. Умань: РВЦ «Софія», 2006. 87 с
2. Лобко О. Зв'язки між родинами Потоцьких (гербу срібна Пилява), Строганових, Щербатових. *Генеалогічні записки Українського геральдичного товариства*. Біла Церква, 2000. С. 34–37.
3. Чубіна Т. Д. Сестри Софія та Ольга Потоцькі: переплетіння двох жіночих доль. *Наука. Релігія. Суспільство*. 2008. № 2. С. 100–104.
4. Лобко О. А. Історія родинних архівів графів Потоцьких, Строганових, Щербатових на Поділлі. *Магістеріум. Історичні студії*. Київ, 2001. Вип. 7. С. 42.

УДК: 7.071.1 Мал (477)

ПОСТАТЬ КАЗИМИРА МАЛЕВИЧА В УКРАЇНСЬКОМУ ЖИВОПИСІ

М. О. Корчевий, І. В. Пятницькова

Анотация. У статті проаналізовано життєвий та творчий шлях одного із прогресивних митців початку ХХ ст. Казимира Малевича. Окреслено його творчий доробок, мистецькі погляди. Проаналізовано процес заснування та характерні риси, заснованого К. Малевичем, мистецького напряму супрематизму. Охарактеризовано процес створення та трактування найвідомішої картини митця «Чорного квадрату».

Ключові слова: образотворче мистецтво, супрематизм, малярство, авангардизм.

Спадщина українських художників є важливим доробком світового мистецтва. Однією із провідних постатей модерного живопису України є Казимир Малевич, творчість якого до цього часу викликає захоплення та не має однозначних оцінок та визначень. Його картина «Чорний квадрат» є найбільш впізнавано роботою.

Життєвий та творчий шлях завжди цікавив дослідників своєю не пересічністю, унікальністю. На сучасному етапі творчість К. Малевича досліджують українські науковці Д. Горбачов, І. Коляда, Г. Складенко [1; 3; 7].

Казимир Северинович Малевич народився у 1879 р. м. Київ у сім'ї незаможних польських дворян [4]. Батько майбутнього художника, Северин Малевич, був техніком цукрових заводів та часто з сім'єю мешкав у різних містечках і селах Поділля, Чернігівщини та Харківщини. До 17-річного віку Казимир Малевич проживав в Україні. Проте, навіть, після переїзду до Росії він завжди називав себе українцем, а рідними мовами називав українську та польську [6].

Початкову освіту Казимир Малевич здобув с. Парахомівці у 5-ти класному училищі. Хист до малювання він почав проявляти на початку 90-х рр. XIX ст. Після чого здобув гарну художню освіту, оскільки навчався у провідних українських митців того часу. Зокрема, протягом 1895–1896 рр. він здобував освіту у Київській малярській школі М. Мурашка. Паралельно відвідував майстерню М. Пимоненка у Києві. К. Малевич захоплювався його творчістю та з особливим натхненням завжди згадував свого вчителя: «Велике враження на мене справили його картини. Показував він мені картину «Гопак». Я був у захваті від усього побаченого в його майстерні. Сила мольбертів, що на них стояли картини, де зображувалось життя України. Демонструю свої роботи - етюди з натури. Потрапляю до Київської художньої школи...» [6]. Малевич не лише згадував свого учителя, він навіть інколи малював полотна у його стилі [5].

З 1896 р. К. Малевич служив креслярем при технічному відділі управління Курсько-Московської залізниці. Перебуваючи у Москві, він здав екзамени і вступив до Московського училища живопису, скульптури і архітектури, згодом до Строганівського училища. Протягом 1905–1910 рр. митець навчався у школі-студії Ф. Рерберга. Під час навчання він почав брати участь у виставковій діяльності. Його дебют на виставці відбувся у 1907 р. на 14-тій виставці «Московського товариства художників». У 1910 р. він брав участь у виставці об'єднання «Бубновий валет». Ця виставка стала для нього важливою, оскільки у подальшому Казимир Малевич активно співпрацював із мистецьким об'єднанням «Бубновый валет».

На початку другого десятиліття XX ст. митець брав активну участь у виставках, мистецьких заходах. Зокрема, у виставці «Ослиный хвост», що відбулася у 1912 р. в Московському училищі живопису. Вона була організована популярними у той час російськими художниками М. Ф. Ларіоновим, Н. С. Гончаровою. Також, у виставці картин «Мишень» 1913 р. [5].

Як художник, К. Малевич починав з етюдів, які писав на пленері, що передбачали роботу на відкритому повітрі. За словами самого митця його надихав на роботу розмірений тем життя селян, їх буденні клопоти: «Село займалось мистецтвом (такого слова я ще не знав тоді). Правильніше сказати, вони робили такі речі, що мені дуже подобалось. В оцих речах й була вся таємниця моїх симпатій до селян. Я з великим хвилюванням спостерігав, як селяни роблять розписи й допомагав їм вимазувати глиною долівку хати і робити візерунки на печі. Селяни чудово зображували півнів, коників і квіти ...» [6].

У 1900-х роках його стиль безпосередньо мінявся від імпресіонізму і символізму, через елементи фовізму і експресіонізму до примітивізму. Після знайомства з М. Ларіоновим, він став долучатись до авангардної течії у мистецтві. Саме тоді у 1915 р. К. Малевич створив новий напрям у модернізмі – супрематизм.

Естетична стратегія супрематизму К. Малевича репрезентує модерністську інтенцію пошуку нових засобів художньої виразності. На думку художника, мистецтво вже давно відійшло від потреби простого відображення природи та копіювання природних форм. Оскільки як би ми не прагнули втримати красу природи, зупинити нам її не вдасться, з тієї причини, що сама природа не є відображенням застиглої краси, вона змінює форми і створює з існуючого все нове і нове. Тим паче завдяки досягненням науки і техніки з цим завданням може впоратись, наприклад, фотографія або кінематограф. Образотворче мистецтво, за К. Малевичем, повинно рухатися новими шляхами, створювати все нові і нові форми, адже в нових речах – нова краса. У зв'язку з

цим, завдання митця – творити разом із світовими винаходами, не ігноруючи досягнення науки і техніки, а співіснуючи разом з ними на єдиній площині, беручи активну участь у створенні світу сьогодення [3].

К. Малевич розглядав красу з точки зору не застарілого класичного мистецтва, а саме з позиції сучасного йому модерного бачення. Вимогою концепції краси на його думку, є краса безпредметного. Саме під цим кутом зору Казимир Северинович хотів презентувати творіння не самого предмету у візуальному плані, а саме відчуття і ставлення до відображеного предмета. У своїй естетиці він аналізував новизну авангардного живопису, яка складається з геометричних фігур [2].

«Чорний квадрат» або «Чорний квадрат на білому фоні» (1915 р.), вважається вершиною творчості супрематизму і єдиною композицією з якою не стихають суперечки. Ще до створення картини серед митців ширилося багато чуток та версій щодо її створення. Деякі критики до цього часу вважають що композиція є чистим піаром, або злим жартом митця.

Робота над картиною була кропіткою та емоційною, наповненою постійним творчим пошуком. Процес роботи над картиною досить емоційно описала російська мистецтвознавець Паола Волкова. Вона зазначала, що спочатку К. Малевич написав задник, і на цьому заднику були намальовані різні фігури, в тому числі був зображений великий чорний квадрат. У цей момент щось клацнуло всередині митця, щось дуже вразило його, коли він побачив це. Він зняв цей задник. Те, що було намальовано на ньому, К. Малевич зафарбував білим: вийшло, що на тлі цього величезного білого полотна – великий чорний квадрат. Художник був глибоко вражений власною роботою, як він сказав – інтуїтивно. Від збудження, від усвідомлення того, що він зробив, від усвідомлення цієї роботи, від усвідомлення того, що він зробив цю роботу, Казимир Малевич захворів. У нього було таке потрясіння нервово, що почалася лихоманка, була висока температура. Він кілька днів не міг ні пити, ні їсти, ні спати, він знаходився в гарячковому стані, будучи абсолютно адекватним і стабільним психічно людиною [3].

Сама ідея «Чорного квадрату», виникла під час роботи над ескізами декорацій і костюмів для опери «Перемога над Сонцем» М. Матюшина. Наскільки можна вважати, що основний зміст і сенс «Чорного квадрату» у так званому «частковому затемненні», що відображує справжню «перемогу над сонцем». як явище природи витіснене схожою природністю і квадрат затьмарив собою все зображення [1].

Не менший суспільний та мистецький резонанс викликала картина К. Малевича «Біле і чорне», написана художником у 1916 р. Цей період був одним із найбільш плідних у житті митця. К. Малевич ініціював створення мистецького товариства «Супремус» у грудні 1916 р. До його складу входила ціла група прогресивних художників, поетів, композиторів. Зокрема, М. Юркевич, І. Клюн, О. Розанова, Н. Удальцова та інші. Ними було підготовлено до випуску різнопланову за наповнення мистецьку збірку «Supremus». Проте, вона так і не була опублікована.

У 1927 р. К. Малевич перший раз виїхав за кордон у Варшаву та Берлін, де доволі успішно провів свої виставки та лекції. По приїзду його митця було заарештовано. Декілька тижнів він провів в ув'язненні, де його піддавали постійним допитам.

З 1929 р. Казимир Северинович працював у Києві, де зайнявся викладацькою діяльністю у Київському художньому інституті. Навколо навчального закладу гуртувалося коло провідних українських митців того часу. Серед них були Ф. Кричевський, М. Бойчук, О. Богомазов, В. Касіян. Так творча атмосфера найближчого оточення сприяла активній мистецькій, викладацькій та видавничій діяльності К. Малевича. Студенти захоплювалися лекціями митця, на яких він пропагував ідеї виходу за межі усталених художніх форм та повну свободу творчого пошуку. З квітня по липень 1930 р. у Києві відбувалася виставка його робіт. У цей же час художник друкувався у журналах «Нова генерація», «Авангард» [1].

Проте, викладацька діяльність К. Малевича у Київському художньому інституті не була тривалою. У 1930 р. з посади ректора інституту був звільнений прогресивний художник І.Врона. Його замінив на цій посаді радянський функціонер, бюрократ С. Томах. Після цього почалися звільнення серед викладацького складу, під які потрапив і К. Малевич. Припинив існування мистецький часопис «Нова генерація» [3].

У 1930 р. К. Малевич повернувся до Ленінграду, де певний час читав курс лекцій у Будинку мистецтв. Проте, 20 вересня того ж року його несподівано заарештовано у підозрі в шпигунстві. Митця піддавали допитам та тортурам. На початку грудня 1930 р. художника звільнили. Проте катування під час ув'язнення далися взнаки та негативно позначилися на здоров'ї Казимира Севериновича.

Деякий час він намагався повернутися до мистецького життя. 1931 р. йому дозволено очолити експериментальну лабораторію у Державному Російському музеї. Його картини включено до експозиції виставки «Мистецтво епохи імперіалізму». Велику кількість полотен виставлено на виставці «Радянське мистецтво за 15 років» [3].

15 травня 1935 р. Казимир Северинович помер у наслідок розвитку тяжкої онкологічної хвороби. Передбачаючи свій кінець, митець залишався вірним своїм творчим поглядам, і в заповіті детально прописав обряд свого поховання. Заповідав поховати себе у супрематичній, у вигляді хреста, домовині, з розпростертими руками в селі Немчиновці, поблизу м. Одінцова, біля дуба, під яким любив відпочивати.

Так і сталось, як заповідав художник. У травні 1935 р. по Невському проспекту прослідувало скорботна хода: на відкритій платформі вантажівки з Чорним квадратом на капоті був встановлений супрематичний саркофаг. Процесія прямувала до Московського вокзалу; труну з тілом був перевезений до Москви, і після кремації урну з прахом поховали на полі під дубом [3].

Аннотация. В статье проанализированы жизненный и творческий путь одного из прогрессивных художников начала XX в. Казимира Малевича. Определены его творческие, художественные взгляды. Проанализирован процесс создания и характерные черты, основанного К.Малевича, художественного направления супрематизма. Охарактеризован процесс создания и трактовка известной картины художника «Черного квадрата».

Ключевые слова: изобразительное искусство, супрематизм, живопись, авангардизм.

Abstract. The article analyzes the life and creative path of one of the progressive artists of the early XX century. Kazimir Malevich. His creative work and artistic views are outlined. The process of foundation and characteristic features of the artistic direction of supermatism, founded by K. Malevich, are analyzed. The process of creating and interpreting the most famous painting by the artist “Black Square” is described.

Key words: fine arts, suprematism, painting, avant-garde.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Горбачов Д. Авангард. Українські художники першої третини XX ст.: альбом. Київ : Мистецтво, 2017. 320 с.
2. Жаборюк А. А. Український живопис останньої третини XIX – початку XX століття. Київ; Одеса: «Либідь», 1990. 312 с.
3. Коляда І. А. Казимир Малевич. Харків: Фоліо, 2018. 121 с.
4. Малевич о себе. Современники о Малевиче. Письма. Документы. Воспоминания. Критика: в 2 т. / Авторы-составители И. А. Вакар, Т. Н. Михиенко. М.: РА, 2004. Малевич та Україна. К., 2006.
5. Малевич: Художник и теоретик / Автор-сост. Е. Петрова и др. – М.: Сов. художник, 1990.
6. Сарабьянов Д., Шатских А. Казимир Малевич: Живопись. Теория. – М.: Искусство, 1993.
7. Складенко Г. Малевич в Україні: кінець 20-х – початок 30-х рр. Малевич в Україні: кінець 1920-х – початок 1930-х років. *Студії мистецтвознавчі*. 2015. Число 2. С. 47–66.